

8

Ailede Sosyalleşmenin Önemi

Doç. Dr. Duygu GÖZEN

GİRİŞ

Sosyalleşme, bireyin yaşamı süresince devam eden dinamik bir öğrenme sürecidir. Bireyin doğumdan itibaren toplumun bir parçası olabilmesinde çeşitli aşamalardan geçerek kendisinden beklenen roller ve normlar hakkında bilgi edinmesi sosyalleşme olarak tanımlanmaktadır (Erkal, 2011; Ergün, 1994).

İnsanlığın başlangıcından itibaren gruplar halinde yaşama kültürünün yaygınlaşması sonucu sosyalleşme ve toplu yaşamın gerektirdiği kültürel yapı gelişmiştir. Sanayi devriminden günümüze hızla ilerleyen toplu yaşam, sosyalleşme kültürünü ortaya çıkartmıştır (Atalay A ve ark., 2013; Ergün, 1994).

Fransızca'da "desveloper" sözcüğünden kaynağını alan açılmak ve çözülmek anlamına gelen gelişim sözcüğü öğrenmeyi çağrıştırdığı için çocuk gelişiminde kullanılmıştır (Reberet al., 2009). Çocuk gelişimi ilk kez kendi oğlunu sistematik gözlemlerle inceleyen araştırmacı Charles Darwin tarafından değerlendirilmiştir. Darwin kendi oğlunun yetenek ve duygusal ifadelerini günlük olarak kaydetmiştir (Darwin C, 1872). Gelişim psikolojisi alanında çalışmalar gerçekleştiren Rus Psikolog LevVygotsky (1896-1934) Piaget'in kuramındaki gibi bireylerin içsel bilişsel yapılarından değil, sosyal çevreden etkilenmeleri sonucu problem çözme gibi bilişsel yeteneklerinin geliştiğini bunun için yetişkinlerin rehberliğinin önemli olduğunu vurgulamıştır (Vygotsky, 1986; Bertan ve ark., 2009).

Sosyalleşme terimi ilk olarak Durkheim tarafından, yetişkinlerin çocukları toplumsal yaşama psikolojik, bilişsel ve moral yönden uyum sağlamaları için hazırlamaları olarak tanımlanmıştır. Sosyalleşme diğer bireylerin gereksinimlerine, haklarına, yeteneklerine saygılı davranmayı gerektirir (Ergün, 1994; Abay ve Demir, 2014) Toplumsal yaşamdan ve sosyalleşmeden uzaklaşan bireylerde yalnızlık duygusu gelişmektedir.

Bu nedenle bireyin toplum içinde sosyalleşerek varlığını ortaya koyması yaşamsal bir gereksinimdir. Birey bu gereksinimini sosyal algısı oranında gidererek topluma dahil olabilir (Atalay A ve ark., 2013).

Toplumun en küçük birimini oluşturan aile, çocuğun sosyalleşmeye ilk adım attığı en önemli sosyal eğitim kurumudur (Özpolat, 2010; Abay ve Demir, 2014). Sosyalleşme, ailenin toplumsal standartları çocuklarına aktardığı tek yönlü bir süreç değildir. Bu süreçte çocuklar da aktif rol almaktadır (Grusec, 2011).

Sosyalleşme süreci bireyin doğumundan itibaren başlayan, çocukluk ve adolesan dönemde toplumda kabul edilen davranışların öğrenilip, kendisinden beklenen rol ve davranışları yaşamına yansıtması, değer ve inançları benimsemesini kapsar (Ergün, 1994). Çocuklar çevresindeki bireylerle nasıl iletişim kuracağını, toplumda karşılaşacağı durumlara nasıl tepki göstereceğini, toplum içinde nasıl davranacağını ve sorunlarla başa çıkmada hangi davranışları sergileyeceğini ailesinden öğrenmektedir (Dönmezer, 2003). Çocuğun beş yaşına kadar deneyimlediği başarı motivasyonu, yaşamı boyunca göstereceği başarı davranışlarını önemli düzeyde etkilemektedir. Aile içinde yaşadığı ilk deneyimler bireyin yetişkinliğe geçiş ve yetişkinlik döneminde sık sık kullanacağı davranışların benimsenerek pekiştirildiği tecrübelerden oluşmaktadır (Ergün, 1994).

WHO verilerine göre her yıl 200 milyondan fazla 5 yaş altındaki çocuk zihinsel ve sosyal gelişim potansiyelini tamamlayamamaktadır (WHO, 2009; Bertan M ve ark., 2009). Bu çocukların büyük çoğunluğu Güney Asya ve Sahra altı ülkelerde yaşamakta ve yetişkin olduklarında da kötü gelişimin bir sonucu olarak bu durum, nesillerin düşük gelirli, yoksul, düşük eğitim düzeyine sahip olarak devamının kaçınılmaz olmasına neden olmaktadır. Sağlık sektörünün çocuk gelişimi ve ailelerin uygun bilgi ve becerilerini geliştirmelerinin desteklenmesi konusunda yetersiz kaldığı bildirilmektedir (WHO, 2009).

Ergenlikte Ailede Sosyalleşmeyi Destekleme

Bu dönemde ergen, aileden çok arkadaşlara yönelerek, aileden uzaklaştığı ve çok hızlı şekilde davranış değişikliği yaşadığı için sürekli aile ile çatışma halindedir. Ailenin, ergenin yaşadığı hızlı gelişim, ergeni dinlemek için zaman ayırma, destek istediğinde yardımcı olma, ilgi ve sevgi gösterme, arkadaş seçimini ergene bırakma ancak izlem ve uzaktan kontrolü sağlama, sosyal etkinliklere katılımı ve aktif rol almasını sağlama, kuralları birlikte belirleme ve uygulanma, hoşgörülü ve sabırlı tutum sergileme, yapıcı ve tutarlı yaklaşımlarda bulunma, ergeni rahatsız etmeden yanında olduğunu hissettirme ve yaşamı ile ilgili bilgi edinme konusunda desteklenmesi ve eğitilmesi önemlidir (Hatipoğlu, 2013; Trawick- Smith, 2013).

Ergenler sosyalleşmede aileden çok akrana yönelmektedir. Doğru arkadaş seçimleri ergenin hem kendini hem de diğer bireyleri anlamasını sağlarken, sadece kendini toplum içinde kabul ettirebilmek için gruplara üye olma, madde kullanma gibi davranışlara başvurusu da söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle ergenlere yönelik eğitim ve danışmanlık konusunda hemşirelerin sadece ailelere değil aynı zamanda direkt ergenlere destek vermesi önemlidir. Akran eğitimi konusunda çalışmalar yürütülerek arkadaşlarından etkilenen ergenlere ulaşmak daha kolay olabilmektedir. Ayrıca özellikle riskli davranışlar konusunda ergenlere eğitim verilmesi onların arkadaş seçiminde ve toplum tarafından kabul edilebilir sosyal davranışlara yönelmelerinde etkili olacaktır (Özatça, 2009; Santrock, 2011; Hatipoğlu, 2013).

Literatür bilgileri sonucunda; toplumun geleceğini oluşturacak çocukların, sorumluluk, hak ve özgürlük bilinci yerleşmiş bir birey olarak yetişmesi için öncelikle ailenin amaç, kural, karar ve sosyal ilişkilerine katılımının sağlanması gerekmektedir. Bu konuda aile ile sıklıkla bir araya gelen hemşire ve diğer sağlık ekibi üyelerinin, aileleri bilinçlendirmeyi önemsemesi yarar sağlayacaktır. Ailenin sosyalleşme sürecine sağlanan yararın ise toplum ve nesillerin sosyal gelişimini etkileyen en önemli unsur olduğu unutulmamalıdır (Bertan ve ark., 2009; Abay ve Demir, 2014; Özpolat, 2010).

KAYNAKLAR

1. Abay AR, Demir SA: Belli parametrelere göre kuşaklararası sosyal değişme (Aile değerleri üzerine bir karşılaştırma). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9; 125-151, 2014.
2. Akalın D, Göktaş E, Horzum E, Karaodul G, Çobanoğlu N (Edt): T.C.Sağlık Bakanlığı Sağlık Eğitimi Genel Müdürlüğü Çocuk ve Ergen Sağlığı Modülleri Eğitimciler İçin Eğitim Rehberi, Ankara, İlkay Ofset, 2008.
3. Atalay A, Akbulut AK, Yücel AS: Bireylerin sosyal algı ve sosyalleşme düzeylerinin gelişiminde rekreasyonel uygulamaların önemi. *Aile ve Çocuk Eğitimi Dergisi*, 1;18- 29,2013.
4. Akgün E, Yeşilyaprak B: Anne ve çocuk oyun etkileşiminde niteliksel boyut: Annelerin sözel ifadelerinin değerlendirilmesi,*Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40; 11-20, 2011.
5. Berk LE: *Bebekler ve Çocuklar*.Erdoğan NI (çevedt), Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık,2013,s.363-409.
6. Bertan M, Haznedaroğlu D, Koln P, Yurdakök K, Güçüz BD: Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi (2000-2007). *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52; 1-8, 2009.
7. Carpendale JIM, Lewis C: Constructing an understanding of mind: The development of children's social understanding within social interaction, *Behavioraland Brain Sciences*, 27; 79-151,2004.
8. Coplan RJ, Arbeau K: Peer interactions and play in early childhood. In:Rubin KH, Bukowski W, Laursen B(eds). *Handbook of peer interactions, relationships, and groups*, New York, Guilford, 2009, p.143-161.
9. Çoban Aİ, Özbesler C: Türkiye'de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. *Aile ve Toplum*, 5; 31-40, 2009.
10. Erkal ME(edt): *Sosyoloji (Toplum Bilimi)*. İstanbul, Der Yayınları, 2011,s. 93-114.
11. Darwin C(edt):*The Expression of The Emotions in Man And Animals*.London: John Murray, 1872.
12. Dönmezer İ (edt): *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 2003, s: 25-32.
13. Ergün M: *Eğitim sosyolojisi*, 1994: <http://www.egitim.aku.edu.tr/egsos.pdf> (13.11.2014).
14. Grusec JE: Socialization processes in the family: Social and emotional development. *Annual Review of Psychology*, 62; 243-269, 2011.
15. Hatipoğlu NŞ: Adolesanlarda psikososyal gelişim. *Türkiye Klinikleri J FamMed-Special Topics*, 4; 12-15, 2013.
16. McGregor SG, Cheung YB, Cueto S, Glewwe P, Richter L, Strupp B: Developmental potential in the first 5 years for children in developing countries. *Lancet*, 369; 60-70, 2007.
17. Mesman J, Van Ijzendoorn MH, Bakermans-Kranenburg MJ: Themanyfaces of theStill-Face Paradigm: A review and meta-analysis. *Developmental Review*, 29; 120-162, 2009.
18. Özatça A: *Ergenlerde sosyal ve duygusal yalnızlığın yordalayıcısı olarak aile işlevleri*. Eroğul RÇ (Danışman). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2009.

19. Özdemir MÇ: Toplumsal değişme karşısında aile ve okul. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5; 186-198, 2007.
20. Özdemir Ş, Vatandaş C, Torlak Ö: Sosyal problemleri çözmede aile yaşam döngüsünün önemi. *Aile ve Toplum*, 4; 7-18, 2009.
21. Özmert EN: Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III. *Aile, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49; 256-273, 2006.
22. Özpolat A: Ailede demokratik sosyalleşme. *Aile ve Toplum*, 5; 9-24, 2010.
23. Reber AS, Allen R, Reber ES (ed): *The Penguin Dictionary of Psychology*, England, Penguin Books, 2009.
24. Santrock JW: *Yaşam Boyu Gelişim*. Yüksel G (Çev.edt), Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2011, p.177-466.
25. Sokol BW, Snjeza H, Allen J, Muller U: Social understanding and self regulation: From perspective-taking to theory of mind and back. In: Sokol B, Muller U, Carpendale J, Young A, Larocci G (eds), *Self and Social Regulation*, New York, Oxford University Press, 2010, p.185-191.
26. Şahin M: Eğitimi ve okulu etkileyen bazı sosyal değişimlerin kavramsal çözümlemesi. *Milli Eğitim*, 41;132-145, 2012.
27. Trawick- Smith J: *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Akman B(Çev.edt), Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2013, p.51-328.
28. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB): *Aile ve Tüketici Hizmetleri, Aile Yapısı Modülü*, 2011: http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Aile%20Yap%C4%B1s%C4%B1.pdf (12.11.2014)
29. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB): *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Sosyal Gelişim Modülü*. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Ankara, 2007: <http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/cocukgelisim/moduller/sosyalgelisim.pdf> (1.12.2014).
30. UNICEF: Child info, monitoring the situation of children and women. Statistic by area/ Eary Childhood Development, 2009: <http://www.childinfo.org/ecd.html>, (16.9.2013).
31. Vygotsky LS. *Thoughtsand Language*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1986.
32. Weinfield NS, Whaley GJL, Egeland B: Continuity, discontinuity, and coherence in attachment from infancy to late adolescence: Sequelae of organization and disorganization, *Attachment & Human Development*, 6:73-98, 2004.
33. WHO, Media Centre, Early child development. Factsheet No: 332, Aug, 2009: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs332/en/> (16.9.2013).